

Kolej elektryczna Jugowice – Walim w realiach prawnych i gospodarczych Prus, Rzeszy Niemieckiej i Polski

Celem dysertacji jest poszerzenie wiedzy o historii kolejnictwa na Dolnym Śląsku poprzez przedstawienie na wybranym przykładzie – zelektryfikowanej, normalnotorowej linii z Jugowic (dawniej *Hausdorf*) do Walimia (dawniej *Wüstewaltersdorf*) w powiecie wałbrzyskim, funkcjonowania lokalnych linii kolejowych zbudowanych jako prywatne koleje użytku publicznego na podstawie prawnej pruskiej Ustawy o kolejkach i bocznicach prywatnych z dnia 28 lipca 1892 r.

W oparciu o badania źródeł archiwalnych z zasobu archiwów państwowych oraz zakładowych, publikacje urzędowe, ówczesne publikacje prasowe, relacje świadków i wizje terenowe udało się ustalić chronologię wydarzeń poczynszy od powstania inicjatywy budowy linii, poprzez proces projektowania, wyboru trakcji elektrycznej, budowy, otwarcie ruchu, eksploatację od roku 1914 do początku lat 90. XX w., po akt fizycznej likwidacji linii. Ustalenie faktów składających się na cały cykl powstania, rozwoju, regresu i likwidacji linii zostało połączone z opisem i analizą poszczególnych aspektów technicznych i organizacyjnych funkcjonowania tej kolejki na tle warunków prawnych, społecznych i gospodarczych charakterystycznych dla poszczególnych okresów historii Dolnego Śląska.

Na przykładzie linii Jugowice – Walim można stwierdzić, że tzw. kolejki (Kleinbahnen) budowane na przełomie XIX i XX wieku jako osobna kategoria prawna przedsiębiorstw kolejowych były odpowiedzią na potrzebę sprawnej, lokalnej komunikacji lądowej (pasażerskiej i towarowej). Pełniły rolę dowozową do stacji państwowej sieci kolejowej, włączając przyległe obszary w ogólnokrajowy i szerzej – europejski rynek gospodarczy. Wraz z poprawą jakości i dostępności transportu samochodowego po I wojnie światowej rola kolejek znacząco spadła, a ich nacjonalizacja i włączenie po 1945 roku w strukturę centralnie zarządzanych Polskich Kolei Państwowych doprowadziło do ich regresu i stopniowej likwidacji.

The electric railway Jugowice – Walim in the legal and economic realities of Prussia, the German Reich and Poland

The purpose of the dissertation is to broaden knowledge about history of the railway in Lower Silesia. It has been discussed using the example of an electric local railway from Jugowice (formerly *Hausdorf Kreis Waldenburg*) to Walim (formerly *Wüstewaltersdorf*). Due to Prussian law on local railways and sidings (from 28th July 1892), this standard-gauge railway line was functioning as a private railway for public use.

The history of the line from Jugowice to Walim was discovered through research of archival sources from national and company archives, official publications, press publications, witnesses' accounts and field inspections. Thanks to the research, it is was possible to set the main events in proper order from the initiative to build and the design of the railway line, through the choice of an electric traction, opening of the railway, exploitation from 1914 to the beginning of the 1990s, to final the closing of the railway. These events are presented and analyzed in legal, social and economic contexts in different historical periods of Lower Silesia.

Local railways, the so-called (germ.) *Kleinbahnen* were built at the turn of the 19th and 20th centuries as a separate legal category of railway companies. The example of the railway from Jugowice to Walim proved that they facilitated the local and efficient land communication (both passenger and freight transport). They connected the adjacent areas to the national railway network and, as a consequence, to national and European economic market. After The First World War, accessibility and the quality of car transport improved. As a result, the role of the local railways (germ. *Kleinbahnen*) significantly diminished. What is more, nationalization and inclusion (after 1945) into the structures managed centrally by Polskie Koleje Państwowe caused their regression and gradual liquidation.